מה להלן בשבעים ואחד. תימה אמאי לא תני להו לסוטה וזקן ממרא בפ"ק דסנהדרין (דף ג.) בהדי הני דהוו בב"ד של שבעים ואחד וי"ל משום דגמר של סוטה וזקן ממרא לא היה בבית דין של שבעים ואחד: **מה** להלן בבית דין של שבעים ואחד. קשיא כיון דילפינן מזקן ממרא אית לך למימר גבי סוטה שהמקום גורס כמו גבי זקן ממרא ולכך היו מעלין אותה לנשכת הגזית מ"כ פסקו המים המרים מיום שגלתה סנהדרין ושבה לה בחנות כדאמר בפרק היו בודקין (סנהדרין דף מא.) לפי שלא רצו לדון דיני נפשות לפי שהמקום גורס ובפרק בתרא דמכילתין (לקמן דף מז.) אמרינן דרבן יוחנן בן זכאי הפסיקן וקודם גלות סנהדרין אומר בפרק היו בודקין (שם מא.) דרבן יוחנן בן זכאי תלמיד יושב לפני רבו היה ולא מקרי רבן וגרמא דאיסור לא היה ועכב ואם לא היו מאיימין כלל אעפ"כ היתה שותה הילכך היתה נוהגת אפי' לאחר גלות:

לא עבר זר בתוכם. פירש ר"י(ו) בשם רבי שמואל היינו בחלוקת יחזקאל שרשומן ויהודה שכנים: **שמעת** מינה כותבין שובר. תימה והא הכא לא אפשר בלא שובר אם היא אומרת אבדה כתובתי בשלא לזה בעלמא מעכב הפרעון עד שיחזיר מלוה את השטר אבל כאן אין פרעון שהרי כאן אבדה כתובתה והיכא דלא אפשר דברי הכל כותבין וי"ל שהיה יכול לעכב את הגט אלא עד שתחזיר לו הכתובה אבל תמיה לפוס מאי דמסיק במקום שאין כותבין כתובה כותבין שובר למה לי למיכתב שובר יקרע הגט ויכתוב עליו גיטא דגן דקרעינוהו לא משום דגיטא פסולא הוא אלא דלא תהדר ותגבי ביה זימנא אחריתי כדאמרינן בפ' הכותב (כתובות דף פט.) ובפרק קמא דבבא מציעא (דף יח.) וי"ל דהכא מיירי מן הסכנה ואילך דאמר בפרק הכותב (כתובות דף פט.) דגובה בעדי גירושין אפילו בלא גט: **אמר** רבא במקום שאין כותבין כתובה עסקינן. מקשים הא במקום שכותבין אין כותבין שובר ובגט פשוט (ב"ב ד' קעא.) אמר ר"נ מסתברא דכותבין שובר דאי אין כותבין יאכל הלא ואחדי מ"ל אבל אלא מאי כותבין אבל שובר יאכל הלא ואחדי מ"ל רבא אין עבד לה לאיש מלוה אלמא דקיבל אותה סברא דכותבין וגרמא דרבא ס"ל כותבין אבל הכא דחייה בעלמא הוא דליכא למשמע מהכא דכותבין שובר:

ששם

אחוהי (ג): **אם אמרה טמאה אני** וכו': (ד)שמעת מינה כותבין שובר אמר אביי תני מקרעת א"ל רבא והא שוברת קתני אלא אמר רבא במקום שאין כותבין כתובה עסקינן: ואם אמרה טהורה אני מעלין אותה לשערי מזרח: מעלין אותה

התם

וקטליאות נזמים וטבעות [א]מעבירין ממנה כדי לנוולה [ב]ואחר כך [ג]מביא חבל מצרי וקושרו למעלה מדדיה [ד]וכל הרוצה לראות בא לראות [ה]חוץ מעבדיה ושפחותיה מפני שלבה גם בהן [ו]וכל הנשים מותרות לראותה שנאמר [ז]ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה כזמתכנה: **גמ'** מנהני מילי א"ר חייא בר גמדא א"ר יוסי בר' חנינא אתיא תורה תורה כתיב הכא [ח]ועשה לה הכהן את כל התורה וכתיב התם [ט]על פי התורה אשר יורוך מה להלן בשבעים ואחד אף כאן בשבעים ואחד: ומאיימין עליה וכו': [י]ורמינהו [יא]כדרך שמאיימין עליה שלא תשתה [יב]כך מאיימין עליה שתשתה אומרים לה בתי אם ברור לך הדבר שטהורה את עמדי על בורייך ושתי לפי שאין מים המרים דומין אלא לסם יבש שמונח על בשר חי אם יש שם מכה מחלחל ויורד אין שם מכה אינו מועיל כלום [יג]לא קשיא כאן קודם שנמחקה מגילה כאן לאחר שנמחקה מגילה: ואומר לפניה וכו': ת"ר [יד]אומר לפניה דברים של הגדה ומעשים שאירעו בכתובים הראשונים כגון [טו]אשר חכמים יגידו ולא כחדו מאבותם יהודה הודה ולא בוש מה היה סופו נחל חיי העולם הבא ראובן הודה ולא בוש מה היה סופו נחל חיי העולם הבא ומה שכרן מה שכרן כדקא אמרינן אלא מה שכרן בעולם הזה [טז]להם לבדם נתנה הארץ ולא עבר זר בתוכם בשלמא ביהודה אשכחן דאודי דכתיב [יז]ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני אלא ראובן מנלן דאודי [יח]דא"ר שמואל בר נחמני אמר ר' [יט]יוחנן מאי דכתיב [כ]יחי ראובן ואל ימות [כא]וזאת ליהודה כל אותן שנים שהיו ישראל במדבר היו עצמותיו של יהודה מגולגלין בארון עד שעמד משה ובקש עליו רחמים אמר לפניו רבש"ע מי גרם לראובן שהודה יהודה [כב]וזאת ליהודה [כג] מיד [כד]שמע ה' קול יהודה על איבריה לשפא ולא הוה קא מעיילין ליה למתיבתא דרקיעא [כה]ואל עמו תביאנו ולא הוה קא ידע משקל [כו]ומטרה בשמעתא בהדי רבנן [כז]ידיו רב לו לא הוה קא סלקא ליה שמעתא אליבא דהילכתא [כח]ועזר מצריו תהיה בשלמא יהודה דאודי כי היכי דלא תישרף תמר אלא ראובן למה ליה דאודי [כט]והאמר רב ששת [ל]חציף עלי (בר ישראל) דמפריט חטאיה כי היכי דלא ליחשדו רבי יהודה [לא]שמעת מינה כותבין שובר אמר אביי הכא בנבלתי יעוי אבי ועכשיו יחי [לב]למקום שנתקו משם כמו דשם מדוכתיה [לג]למיכפא(ד). לשפא. למקום שנתקו משם כמו דשם מדוכתיה (חולין דף מב:): [לד]אם אמרה טמאה אני. לישא ולתן עם שאר החכמים: **למשקל ומטרה.** לישא ולתן: **ידיו רב לו.** יהא לו נחמן לריב ריבו. והאי דכתיב ידיו לשון מלחמה הוא מלחמתה של תורה: **אליבא דהילכתא.** לא היה זוכה לומר דבר המתקבל: **מאן דמפריט חטאיה.** לרבים נראה שאינו (ה) נכלם בדבר: **דלא ליחשדו אחוהי.** שלא יהו שאר אחיו נחשדין מאביהם: **שמע מינה כותבין שובר.** ופלוגתא דרבי יהודה ורבי יוסי היא בגבנא בתרא (דף קע:) דקאמר רבי יהודה אין כותבין שובר אלא יקרעו את השטר דאם כן לריך זה לשמור שוברו מן העכברים: **פני מקרעת.** שטר כתובתה: **במקום שאין כותבין כתובה.** אלא סומכין על תנאי בית דין שנתקו לבתולה מאתים ולאלמנה מנה וכשמגרשה מוליאה גיטה וגובה בה וכשנתאלמנה מביאה עדי מיתה וגובה והתם כיון דלא אפשר מודי רבי יהודה שכותבין שובר דטוב לו שיהא בידו קלת לאיה ספרא כדי שלא תחזור ותביא עדי מיתה אחרים בבית דין אחר ותתבענו:

התם

וקטליאות. תכשיט הוא כמין חלי עיגול פתוח וסוגרת בו את חלוקה ומקיף את גרונה מן הלדדין: **חבל ממלרי.** עשוי מצורי דקל מסיב הגדל סביב הדקל וכרוך עליו: **וקושר למעלה מדדיה.** כדי שלא ישמטו בגדיה לארץ: **שלבה גם בה.** כשאדם רואה בני ביתו דעתו מתגברת עליו ולא תירא ולא תודה ואינו מבקשין שתודה ולא יתמה אם הקדש על המים: **וכל הנשים מותרות לראותה.** לקמן(ו) פריך והא תנא ריש כל הרואה לראות בה רואה ואפילו אנשים: **ונוסרו כל הנשים.** מקרא הוא ביחזקאל: **גמ' מנא הני מילי.** דבעיא ב"ד הגדול נהי דבירושלים בעינן להקשותה כדכתיב והעמיד הכהן את האשה לפני ה' (ט) אבל ב"ד הגדול דהיינו שבעים ואחד מנלן דלא נתקשרו בה אחד מבני בתי דינין שהיו שם של עשרים ושלשה אחד יושב על פתח הר הבית ואחד יושב על פתח העזרה כדאמר בסנהדרין (דף פו:): **מה להלן.** בזקן ממרא: **בשבעים ואחד.** דכתיב (דברים יז) מן המקום ההוא מקום מיוחד דהיינו לשכת הגזית שאפילו מלאן אבי פגי והמרה עליהן ילפינן מיניה דאין המרלאתו המרלה (סנהדרין דף יד:): **עמדי על בורייך.** היסמכי על נקיותיך: **קודם שנמחקה מגילה.** כדי שלא יאמה הסם מאיימין שלא לשתות ולאחר שנמחקה אומרים לה דברי תנחומין לשתות אם נקיה היא כדי להתירה לבעלה שלא תירא מן המים ותאמר טמאה אני והיא טהורה ותוליא לעז על עצמה ועל בניה: **בכתובים הראשונים.** בדברים הכתובים בתורה שנעשו בימים הראשונים כגון הגדה זו דאשר חכמים יגידו ויודו על חטאם ולא כחדו עונם מאבותיהם ומי הם ראובן במעשה בלהה דלקמן ויהודה במעשה תמר לדקה ממני: **להם לבדם נתנה הארץ.** יהודה זכה למלכות בתוספת דברכות (פ"ד) נטל חלק תחילה בארץ בעבר הירדן: **ולא עבר זר בתוכם.** דרש רבי תנחומא אימתי לא עבר זר בתוכם כשבא משה לברכן: **יחי ראובן וזאת ליהודה.** אין לך ברכה כל השבטים מתחלת וזאת חוץ מזו: **עצמותיו של יהודה מתגלגלין בארון.** עצמות כל השבטים העלו ממצרים והוא שאמר יוסף והעליתם את עצמותי מזה אתכם (שמות יג) עם עצמותיכם והיו עצמות כל השבטים שלבן קיימת ויהודה איבריו מתפרקין ומתגלגלין בארונו מפני שירדה את עצמו בערבונו של בנימין וחטאתי לך כל הימים (בראשית מג) אפי' לעולם הבא ומהכא נפקא לן (מכות דף יח:) גידוי של חכם אפילו על תנאי הוא בא: **מי גרם לראובן שיודה.** במעשה יעוי אבי: **יהודה.** שהודה במעשה תמר. וכן היה מסורת בידיהם ומדרש אגדה דר' תנחומא כשאמר יהודה לדקה ממני עמד ראובן ואמר בגבנתי יעוי אבי ועכשיו יחי ראובן שלבן קיימת כאילו הוא חי וזאת ליהודה בחמיה שעצמותיו מגולגלין: על איברי לשפא למקום שנתקו משם כמו רשף מדוכתיה: מאן דמפרש חטאיה. והתם (יומא פ"ו) דמי כתוב אחד אומר אשרי נשוי פשע כסוי חטאה וכתוב אחר אומר ימודה ועזוב ירוחם. לא קשיא כאן בחטא המפורסם טוב לו להודות לרבים (ו) דנראה שאינו נכלם בדבר. ש"מ ממתני' בחבין שובר ופלוגתא היא בב"ב ק"ט). רבא אמר במקום שאין כותבין. יקשה דהא רבא גופא אמר בגט פשוט דכותבין שובר משום דעבד לה לאיש מלוה והכא משמע דלית ליה. וי"ל דאית ליה דכותבין והא דקאמר הכא במקום שאין כותבין דיחוי בעלמא הוא כלומר מהא לא תפשוט מידי דאיכא לאוקמא במקום שאין כותבין:

(ו) נראה דל"ל מדי שיתנים אבל בתנאי שאינו מפורסם נויב לו שלא יגנה מעתה דאם מגלה החטא שאינו נכלם בדבר.

עין משפט נר מצוה

לח א מי' פ"ג מהל' סוטה הלכה ד סמג עשין עו:
לט ב מי' שם הל' יא:
מ ג מי' שם הל' ה:
מא ד מי' שם הל' ו:
מב ה מי' שם הל' ה:
מג ו ז מי' שם פ"ד הל' ה סמג שם:
מד ח מי' שם פ"ג הלכה ב:
מה ט מי' פ"ג מהל' סוטה הלכה ה וטוש"ע א"ח סי' תכ סעיף ב בהג"ה:

תורה אור השלם

1. וְהִשְׁבַּעְתִּי זֹמַּה מִן הָאָרֶץ וְנוֹסְרוּ כָּל הַנָּשִׁים וְלֹא תַעֲשֶׂינָה כִּזִּמָּתְכֶנָּה:
יחזקאל כג מח
2. אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תַּעֲבֹר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהֶעֱמִיד אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְיָ וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֶת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת: במדבר ה ל
3. עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךָ וְעַל הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לְךָ תַּעֲשֶׂה לֹא תָסוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמֹאל:
דברים יז יא
4. אֲשֶׁר חֲכָמִים יַגִּידוּ וְלֹא כָחֲדוּ מֵאֲבוֹתָם:
איוב טו יח
5. לָהֶם לְבַדָּם נִתְּנָה הָאָרֶץ וְלֹא עָבַר זָר בְּתוֹכָם: איוב טו יט
6. וַיַּכֵּר יְהוּדָה וַיֹּאמֶר צָדְקָה מִמֶּנִּי כִּי עַל כֵּן לֹא נְתַתִּיהָ לְשֵׁלָה בְּנִי וְלֹא יָסַף עוֹד לְדַעְתָּהּ:
בראשית לח כו
7. יְחִי רְאוּבֵן וְאַל יָמֹת וִיהִי מְתָיו מִסְפָּר:
דברים לג ו
8. וְזֹאת לִיהוּדָה וַיֹּאמַר שְׁמַע יְיָ קוֹל יְהוּדָה וְאֶל עַמּוֹ תְּבִיאֶנּוּ יָדָיו רָב לוֹ וְעֶזֶר מִצָּרָיו תִּהְיֶה:
דברים לג ז

תוספות שאנץ

לבדם נתנה הארץ פ"ה יהודה זכה למלכות בתוספתא דברכות (פ"ד) קאמר דראובן נטל תחלה חלק בעבר הירדן: היו עצמותיו מגולגלין פ"ה איבריו היו מתפרקין בארונו מפני שנדה את עצמו בערבונו של בנימין וחטאתי לך כל הימים אפי' לעולם הבא ומהכא נפקא לן גידוי של תנאי בא ל"ה: מי גרם שיודה יהודי פ"ה דאמרי' במדרש ר' תנחומא כשעה שאמר יהודה צדקה ממני אמר ראובן גם אני בלבלתי יצועי אבי ועכשיו יחי ראובן שלבו קיימת כאילו הוא חי וזאת ליהודה בחמיה שעצמותיו מגולגלין: על איברי לשפא למקום שנתקו משם כמו רשף מדוכתיה: מאן דמפרש חטאיה. והתם (יומא פ"ו) דמי כתוב אחד אומר אשרי נשוי פשע כסוי חטאה וכתוב אחר אומר ימודה ועזוב ירוחם. לא קשיא כאן בחטא המפורסם טוב לו להודות לרבים (ו) דנראה שאינו נכלם בדבר. ש"מ ממתני' בחבין שובר ופלוגתא היא בב"ב ק"ט). רבא אמר במקום שאין כותבין. יקשה דהא רבא גופא אמר בגט פשוט דכותבין שובר משום דעבד לה לאיש מלוה והכא משמע דלית ליה. וי"ל דאית ליה דכותבין והא דקאמר הכא במקום שאין כותבין דיחוי בעלמא הוא כלומר מהא לא תפשוט מידי דאיכא לאוקמא במקום שאין כותבין:

מסורת הש"ס

(א) ערוכין נח. [ועי' תוספות לקמן ח: ד"ה ואמ"כ], (ב) [תוספתא פ"ח], (ג) ב"ק לב. מכות יא: ע"ש, (ד) [ל"ל יונתן וכ"ל בע"ז], (ה) [ל"ל ומיטרא כך אומא בשאלתות פ' מקץ סי' ל], (ו) ברכות לד: ע"ש, (ז) [מכות פט. עוד שם נח: ע"ש], (ח) [לף ח:], (ט) [במדבר ה], (י) [ל"ל נידוי על תנאי לריך הפרה],

הגהות הב"ח

(א) גמ' מי גרס לראובן שהודה יהודה. נ"ב כתבו התוס' בפ' החובל דף נ"ב אע"ג דאמר במדרש ויצא לראובן אל הבור מלמד שבא מעקו ומתפגיעתו על שבלבל יעוני אביו הה היה קודם מעשה תמר מ"מ לא הודה ברבים עד אחר שהודה יהודה עכ"ל: (ב) שם חחת ליהודה שמע כל"ל ותיבת מיד נמחק: (ג) שם דלא ליחשדו אחוהי בהדיה: (ד) רש"י ד"ה למתיבתא לישיבה של מעלה הס"ד ואח"כ מ"ה למשקל וכו' ולית עם שאר חכמים הס"ד: (ה) ד"ה מאן וכו' שאינו בוש ונכלם: (ו) תוס' ד"ה לא וכו' פירש ר"י. נ"ב וכן פי' רש"י בחוב ט"ו ועי"ש:

גליון הש"ם

גמ' ורמינהו כדרך שמאיימין עליה. עיין לקמן דף יד ע"ב תוד"ה אי משום.

מוסף רש"י

מאי דכתיב יחי ראובן ואל ימות וזאת ליהודה. מה ראה לסמוך יהודה לראובן ומה ראה לתמיל בלשון חוחת ליהודה, אלא לפי שהיו עצמות כל השבטים שלבן קיים ושל יהודה מגולגלין, אמר לשון זה יחי לראובן, כלומר לראובן שלבו קיימת כאילו הוא חי, וחחת תהיה ליהודה שהם מגולגלין (מכות יא:) עצמות כל השבטים יצאו ממצרים ונשאום בניהם במדבר, וחזו שאמר יוסף לאחיו (שמות יג) והעליתם את עצמותי מזה אתכם, עם עצמותיכם (שם) כל השבטים יצאו עצמותיהם ממצרים ונקברו בארץ ישראל, שנאמר והעליתם את עצמותי מזה אתכם, משמע שאף עצמותם העלו, ולא נכתב יוסף אלא לחודיעך שבחו של משה, שכל ישראל נתעסקו בכיתה וחזו עסוק במלוה (ב"ק צב.). מגולגלין בארון. לא היה שלבו קיימת ומחוברת מפני נידוי דקאמר ליה ליעקב (בראשית מג) אם לא הביאותיו אליך ואתאתי לך לחטאים, ואמ"פ שנתקיים התנאי, נפקא לן בתמכת מכות (יא:) קללת חכם אפילו על תנאי היא בחה (ב"ק צב.). לשפא. נכנס כל עצם ונתחבר למקומו שלא משם. לשפא, אשלייה שדוחא בלעז"ל, כמו (חולין מב:) שף מדוכתיה (ב"ק צב. וכעי"ז מכות יא:). משקל ומטרה. לישא ולתן (שם). ידיו רב לו.

התם קיימא. בגמרא הגזית כדקאמרת שיאיימו עליה ב"ד הגדול ולשכת הגזית בעזרה היתה חציה בקודש וחציה בחול כדאמר ביומא פרק שני (דף כה.): **ומחתינן לה.** מכל הר הבית לאחר שיאיימו עליה: **כדי ליענשה.** ותלאג מן המיס ותולה כשתרגלה בגרתה:

מסיעין היו את העדים. שמעידים עדות נפשות וכשבודקין אותן היו מסיעין אותן מפיה לפיה ומלשכה לגשכה: **לפני ה'.** והוא הפתח שבו דרך כניסה ויציאה לכל בתי עזרה: **לקורבנייהו.** כשמקריבים את קרבן קיניהם לטהרם בחילת קדשים ומצוה על האדם שיעמוד ושמור על קרבנו ונפקא לן בספרי מתשמרו להקריב לי במועדו (במדבר כח) ומי שיכול ליכנס בעזרה נכנס ואלו שלא היו יכולות מפני שהיו מחוסרות כפרה עומדות בחלל שער נקנור שלא נתקדש: **וזין וזכות נמי.** כשמקריבין [a] קרבניהם הן ממוסרי כפרה ואינן יכולין ליכנס: **שלא יהא לבה גס בחברתה.** שמא האחת עומדת על בוריה ואינה מודה לומר טמאה אני וחברתה שהיא טמאה רואה אותה אני בושתה ולבה מתגבר עליה לעשות כמו זו ואינה מודה: **לא מן השם הוא זה.** לא זהו הטעם שאמרת העיקר הנאמר בדבר: [b] **אוסף.** [c] והשביע אותה הכהן: ר"ש יהיב טעמי לקראי בג"מ (דף קטו.) דקא אמר לא מחבל בגד אלמנה [d] בעניה נאמר ולא בעשירה דטעם המקרא שאם אתה ממשכנה ואתה מייב להחזיר לה ואתה נכנס שחרית ליטלו וערבית להחזירו משיאה שם רע בשכיבותיה: **מאי בינייהו.** בין רבי יהודה לרבי שמעון מי משוס לבה גס בה ומי משוס גזירת הכתוב: **מיכא בינייהו.** אשה שאנו רואים בה שהיא רותתת מאימת המיס ואינה מודה למ"ד שלא יהא לבה גס בה זו אנו רואין שאין לבה גס בה ולמאן דלא דריש טעמא דקרא אלא גזירת הכתוב אין משקין עמה אחרת: **ורוסס מי משקין.** עמה אחרת נהי דאין לבה גס בה המיכא משוס עשיית מצות חבילות כדתניא כו': **חבילות חבילות.** שנראה כמי שהיו עליו למשאו וממהר לפרק משאו: **בכהן אחד.** הוי חבילות וכן לגבי עבדים בג"ד אחד ובאחדון אחד: **ופרע.** בכל מקום לשון גילוי הוא: **גופה מנין.** דתנן מגלה את לבה: **סופר את שערה.** מרבה בגילויה שסותר קליעתה: **חייש להרהורא.** שלא יתנו הרואין את לבם בה: **האיש מכסיס אותו.** כשנקלל: **פרק אחד.** מתיכת בגד מלפניו ושאר כל גופו ערום: **שכולה ערוה.** אחוריה ופניה שניה הכשת נראה משני לדדין: **הכא היינו טעמא דר' יהודה שמא שלא מב"ד ולאו.** שטהורה תמצא ולא יבדקוה המיס ויתגרו בה ויהיו רודפים אחריה כל ימיה: **פרחי כהונה.** נקט על שם שהיו מצויין בעזרה יותר משאר העם: **וכי חיישי אפי לאגרויי באחרנייתא.** על ידי שראו את זו ערומה מתגרה ילרם בנשים אחרות: **גמירי.** מסורת בידי מרבותי: **דרבנן אדרבנן לא קשיא.** בתמיה. דשניה רבי יהודה ולא חייש לשנוי דרבנן: הכא

ויתגרו בה פרחי כהונה. תימה כיון דלאו חובה לאנשים לראותה יתלו סדין של בוץ בינה לבין האנשים ויסתור שערה כדאמר קרא ואי משוס כהן המשקה אותה יהפוך פניו לגד אחר והכי תני בספרי בהדיא ופרע את ראש האשה סדין של בוץ פורש בינו לבין העם כהן פוגה לאחוריו ופורעה כדי לקיים בה מצות פריעה ולרבי יהודה נמי נעשה כך וי"ל לר' יהודה אם היו פורסין סדין בינה לבין האנשים לא היה ניוול כל כך בפני הנשים כמו באנשים שאין אשה בושה מפני חברותיה ולא יוסרו: **גמירי** אין יצר הרע שולט אלא במה שעיניו רואות. מקשי' מפרק אין דורשין (חגיגה יא.): דאמר עריות בין בפניו בין שלא בפניו נפיש יצריהו ולא קשיא מידי דהתם ה"פ מאחר שראה הערוה פעם אחת שוב מהרהר אחריה לעולם אפי' שלא בפניה אבל מאחת שראה הנקלקת ערומה אינו מהרהר אחר אחרת: ואחר

[a] מהדרין נב: [מוספתא מהדרין פ"ט], [b] [תענית כז.], [c] [יומא מח: וש"נ], [d] [נדרים עג. ע"ש מוספתא דנגעים פ"ח ע"ש ומוספתא סוטה פ"ח ע"ש], [e] [קדושין סח: וש"נ], [f] ל"ל דתניא, [g] [ברכות מט. פסחים קנ:], [h] [מהדרין מה.], [i] [מיר מה:], [j] ל"ל מסתקלא ודע דבמהדרין מה. איתא מקטלא], [k] [במהדרין איתא רבה], [l] [עי' תענית כז.], [m] פ"ח קיימים, [n] [עי' היטב נדרים עג. ומש"ש על הגליון], [o] [בנדרים כד], [p] [שיין לעיל ז. במשנה], [q] [שיין לעיל ז. במשנה], [r] [שיין לעיל ז. במשנה].

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה איכא וכו' נקטול והכי נמי אמר בפרק ערף וכו' ר' יהודה וכו' שמעון וכו' דלר' יהודה דאמר לאותה:

גליון הש"ס

גמ' אין משקין שתי סוטות. עיין נדרים דף עג ע"א: **שם כאן בבהן אחד.** עיין מנ"א סימן קמז ס"ק יא: **שם** דר' אדר"י **לא קשיא.** פסחים יח ע"א מתוכות כד ע"ב: **רש"י** ד"ה אותה והשביע אותה הכהן. נדרים דף עג ע"א איתא כהן בריתא משום שנאמר והשקה אותה לבדה (ונקרא לא כתיב אותה) ופי' הר"ן שם כיון דכתיב והשקה במפיק ה' הוי כאילו כתיב אותה וא"כ הכא נמי בתה לאחריני אמר קרא אותה היינו על ידי מפיק ה' דוהשקה. אבל בגמ"ש שם וכן בפי' המתוה בשם רש"י איתא משום שנאמר והשקה לבדה והיינו מדכתיב במפיק ה' וא"כ י"ל דדמיק לומר דקולא הש"ס זה בלשון אמר קרא אותה מש"ה פי' רש"י הכא דהיינו קרא והשביע אותה והרי הכא בריתא אחרת ובגמ"ש איתא שנאמר והעמיד אותה הכהן והיינו ע"כ מדכתיב והעמידה במפיק ה"א הוי כאילו כתיב אותה וקשה אמאי נעוה ממאי דמפורש בבריתא שנאמר והשקה. ובסיורי כנה"ג א"מ בסוף הספר בלשונאמי על הרמב"ם כתב דל"ל ברמב"ם והקריב אותה. וא"כ י"ל דהרמב"ם ס"ל דבבריתא דהכא דנקט אמר קרא אותה היינו קרא דוהקריב אותה:

מו א מיי' ס"ג מהל' סוטה הל' ג סמג עשין מז:

מז ב מיי' פ"ח מהל' עדות הלכה ד:

מח ג מיי' פ"ו מהלכות כלי המקדש הל' ח:

מט ד מיי' פ"ד מהל' מחוסרי כפרה הל"ב:

נ ה ו מיי' פ"ד מהל' סוטה הלכה ב:

נא ז מיי' פי"ח מהל' טומאת צרעת הל"י:

נב ח מיי' פ"ג מהל' עבדים הלכה ט:

נג ט מיי' פ"י מהל' רוצח הלכה ה:

י מיי' שם [ופי"ח מהל' טומאת צרעת הל' ו ופ"ג מהל' עבדים הל' טן]:

נד כ מיי' פט"ו מהל' סנהדרין הלכה ח סמג עשין קכ:

תורה אור השלם

1. וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְיָ וּפֹרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל כַּפֶּיהָ אֶת מִנְחַת הַזִּכָּרוֹן מִנְחַת קְנָאֹת הִוא וּבְיַד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מֵי הַמָּרִים הַמְאָרְרִרִים:

במדבר ה יח

2. וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן הַמִּשְׁקֶה אֶת הָאִישׁ הַמִּשְׁקֶה וְאָתָם לִפְנֵי יְיָ פֵּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

ויקרא יד יא

3. וְהִשְׁבִּיעַ אֹתוֹ הַכֹּהֵן וְאָמַר אֶל הָאִשָּׁה אִם לֹא שָׁכַב אִישׁ אֹתָךְ וְאִם לֹא שָׂטִית טֻמְאָה תַּחַת אִישֵׁךְ הִנָּקִי מִמֵּי הַמָּרִים הַמְאָרְרִרִים הָאֵלֶּה:

במדבר ה יט

מוסף רש"י

מסיעין את העדים. קודם קנלת עדות ממקום למקום ומהדר למהדר, כשבאין להעיד אומרים להם לא נקבל כאן אלא כאן, וכן משם למקום אחר (סנהדרין לב.). **שלא יהא לבה גס בחברתה.** הוא"ל ויש לה חבירתה, אומרת מה בכך אם אשתה גם אני (נדרים עג.). **חבילות חבילות.** דמיחזי עליה כמשאוי (רשב"ם פסחים קב:). **חייש להרהורא.** שמא יתנו בה עייניהם ויבואו לידי הרהור (סנהדרין מה.). **פרק אחד.** כלומר מעט ממנו מלפניו, וי"א פרק תחיכת בגד, ולשון פרק בתרוייהו לשני פוסקי"ן (שם).

תוספות שאנץ

אתיין וקיימן אקרבנייהון שמקריבין קיניהן לטהרן באכילת קדשים ומצוה על האדם שיעמוד ושמור על קרבנו ונפקא לן בספרי מתשמרו להקריב לי במועדו ומי שיוכל ליכנס לעזרה נכנס ואלו שלא היו יכולות מפני שהן מחוסרי כפרה עומדות בחלל שער נקנור שלא נתקדש ל"ה. מכסין אותו פרק אחד כשנוקל חתיכת בגד מלפניו. ויתגרו בה פרחי כהונה. פ"ה פרחי כהונה לאו דוקא אלא נקט אותם על שהן מצויין בעזרה יותר משאר בני אדם:

ששם משקין את הסוטות. בתוספתא (פ"ח) שנא' (מלכים ח ח) את אשר יחטאו איש לרעהו ונשא בו אלה להאלותו ובא אלה לפני מזבחך בבית הזה וכו' להרשיע רשע ולצדיק לתת לו כגמולו שנאמר ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא [לא] ונקתה וזרעה זרע היא עומדת מבפנים והכהן עומד מבחוץ שנאמר והעמיד הכהן את האשה לפני ה' האשה לפני ה' ואין כהן לפני ה': **אין** משקין שתי סוטות באחת.

נראה לפרש שיעמיד שתיהן בעזרה בבת אחת להשקותן אע"פ שאין סוטות כאחת וכן נראה ובתוספתא דפרה (פ"ג) תנא נמי אין שתי פרות נעשות כאחת משנעשית אפר מביא אחרת ושורפה על גבה ותימה וכי היה אוסר בכה"ג לשמוט שני זבחים כאחד כגון שני עולות או שני חטאות שיעמיד שניהן בעזרה ויסמוט א' ואחר כך ישמוט השני והא דאמרי' בפ"ב דשחיטת חולין (דף כט: ושם) מזבחו שלא יהא א' שוחט שני זבחים מיירי שיאחוז שני לוארין כאחד לאיכא איסור דאוריתא אבל בכה"ג לא מיירי התם ובפ' נערה המאורסה (נדרים עג.) בנדרים בעי מהו שיפר אדם לשתי נשיו כאחד אותה דוקא או לאו דווקא ופשיט להו מהכא:

איכא בינייהו רותתת. נראה דהוה מלי למימר איכא בינייהו אשה אחרת שאינה סוטה לר' שמעון מותר לר' יהודה אסור להעמיד אצלה שוס אשה בשער נקטור (א) דאמר בפרק ערף נקלפי (יומא דף מב:) דפליגי נמי הכי רבי ורבי שמעון בקרא דוהוליא אותה דכתיב גבי פרה ואמר איכא בינייהו חמור דלרבי דאמר אותה לבדה אסור להוליא עמה חמור: **והא** אין עושין מצות חבילות. תימה מאי פריך והלא אין עושין מצות חבילות ליכא אלא איסור מדרבנן משוס דמיחזי עליה כמשא ואינהו פליגי בקראי:

כאן בשני כהנים. רש"י פירש וכן גבי עבד בג"ד אחד ואדון אחד ותימה והא טהרת ב' מצורעין דמי לשני עבדים של שני בני אדם: (ב) **והכהן** אוחז בבגדיה. נפרק אלו הן הלוקין (מכות דף כב:) תניא נמי הכי מזן הכנסת אוחז בבגדיו כו' ונראה משוס דכתיב בו ונקלה מצוה לנוולו בתוספתא (פ"ח) הכהנים מטילים גורלות וכל מי שיעלה גורלו אפילו כ"ג יולא ועומד בלא סוטה ואוחז בבגדיה: (ג) **אם** היה לבה נאה. אע"ג דגזירת הכתוב הוא שב ואל תעשה לאו מיעקר הוא כדאיתא פ' האשה רבה (יבמות נ.): **האיש** נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה. תימה מאי קשיא דרבנן אדרבנן והא מפרש טעמא בפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מה.) משוס דכתיב אותו בלא כסותו ואין אותה בלא כסותה א"כ למה היה לנו לנוולה מאחר שהכתוב אומר שלא לנוולה אם היינו מנוולין אותה א"כ אנו עוקרין הכתוב בידים י"ל בין לר' יהודה בין לרבנן דאותו לא בא אלא למעט על הכסות שלו הילכך לרבנן לא שמענו מן התורה מה דינה והרשות ביד בית דין לעשות כמה שירצו ובגמרא מפרש במאי פליגי להכי קשיא דרבנן אדרבנן כיון דלא חיישינן להרהורים היה לנו לנוולה משוס יסור:

ואי משוס כהן המשקה אותה יהפוך פניו לגד אחר והכי תני בספרי בהדיא ופרע את ראש האשה סדין של בוץ פורש בינו לבין העם כהן פוגה לאחוריו ופורעה כדי לקיים בה מצות פריעה ולרבי יהודה נמי נעשה כך וי"ל לר' יהודה אם היו פורסין סדין בינה לבין האנשים לא היה ניוול כל כך בפני הנשים כמו באנשים שאין אשה בושה מפני חברותיה ולא יוסרו: **גמירי** אין יצר הרע שולט אלא במה שעיניו רואות. מקשי' מפרק אין דורשין (חגיגה יא.): דאמר עריות בין בפניו בין שלא בפניו נפיש יצריהו ולא קשיא מידי דהתם ה"פ מאחר שראה הערוה פעם אחת שוב מהרהר אחריה לעולם אפי' שלא בפניה אבל מאחת שראה הנקלקת ערומה אינו מהרהר אחר אחרת:

(ב) מהדרין נב: [מוספתא מהדרין פ"ט], (ג) [תענית כז.], (ד) [יומא מח: וש"נ], (ה) [נדרים עג. ע"ש מוספתא דנגעים פ"ח ע"ש ומוספתא סוטה פ"ח ע"ש], (ו) [קדושין סח: וש"נ], (ז) ל"ל דתניא, (ח) [ברכות מט. פסחים קנ:], (ט) [סנהדרין מה.], (י) [מיר מה:], (יא) ל"ל מסתקלא ודע דבמהדרין מה. איתא מקטלא], (יב) [במהדרין איתא רבה], (יג) [עי' תענית כז.], (יד) פ"ח קיימים, (טו) [עי' היטב נדרים עג. ומש"ש על הגליון], (טז) [בנדרים כד], (יז) [שיין לעיל ז. במשנה], (יח) [שיין לעיל ז. במשנה], (יט) [שיין לעיל ז. במשנה].

המקנא פרק ראשון סוטה

ואחר כך מביא חבל המצרי. בירושלמי מפרש חבל המצרי וכפיפה המצרית באין משירי הלשכה כחומת העיר ומגדליה ולא ידענא מי סודר שנתנה בו וסייף שנהרג בו דתמרינן פרק נגמר הדין (סנהדרין דף מג.) דבאין משל צבור מי פירושו גמי משירי הלשכה כי הכא:

תנינא ואחר כך מביא חבל המצרי. ולא ידענא מאי פשיטו מהכא טפי מהא דקתני היא מגרה לו בצלצול דמשמע דחבל מצרי בעינן ממש ועל כרחך לכתחילה למצוה בעינן אבל לאו דוקא לעכב דהיכא כתיב חבל המצרי אי שוש קשירה בתורה ולמה היה לו לעכב מיהו המדקדק בפירוש רש"י לא קשיא מידי דעיקר הכאתו קמבעיא ליה אי משוש מדה במדה דוקא חבל או משוש שמיטת בגדים הוא ולריך לקשור בצלצול לקשור חבל כדי ליפרע ממנה מיהו היכא דליכא חבל המצרי ואיכא בצלצול לא מהדרינא יותר מדאי בתר חבל: **מיום** שחרב בהמ"ק וכו'. וה"ה דבזמן הבית נהגו דין ד' מיתות מי שנתחייב בהן בלא עדים והתראה שלא (ג) לדונו בסנהדרין כדאמר בפ' אחד דיני ממונות (דף לז:) מעשה ברבי שמעון בן שטח שהיה בזמן הבית דתניא אמר רבי שמעון בן שטח ארבה בנחמה אם לא ראיתי וכו' עד שהשיבו נחש ומקשינן והאי בר נחש הוא והתני רבי חייא וכו' אלא האי דנקט מיום שחרב בית המקדש מלתא דפסיקא נקט דבטלו ארבע מיתות לגמרי: **מי** שנתחייב סקילה. מקשי' מפרק השוכר את הפועלים (ב"מ דף פג:) דרבי אלעזר ברבי שמעון הוה תפיס גנבי יומא חד פגע בההוא כודם אמר להו תפסוהו ותפסוהו (ד) (וקפוהו) וקפוהו וקא בכי אמר לו רבי אל ירא לך שהוא ובנו בעלו ערבה מאורסה ביום"כ וזה שנתלה נתנק ואמאי לא פריך והאי בר הכי הוא בר סקילה הוא אבל לפרש"י לא קשיא מידי דפירש התם משום הכי נתלה משום דכל הנסקלין נתלין וי"ל דומר דלאו דוקא נקט נופל מן הגג או חיה דורסתו אלא מעין מיתה שנתחייב בה יהרג וי"ל מפרשים דבנו בעל תחילה דהוא לה בעולה דמיתתו הוא בחנק אבל קשיא לרבי מהא דאמר בפרק אלו הן הגולין (מכות י:) דרש רי"ש לקיש והאלהים אנה לידו זה שהרג במזיד יוצא תחת הסולם וזה שהרג בשוגג עולה ונופל והורגו והא לאו בר סקילה הוא ותירץ אע"ג דלאו בר סקילה מיהו מדה במדה היא דזורק על חבירו דרך ירידה הוא כדכתיב (במדבר לה) ויפל עליו וימות ואלו מתים דרך ירידה ואם הרגו בסייף הקדוש ב"ה נפרע מהם בענין אחר:

מגיימין

דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא הכא טעמא מאי משום [1]ונוסרו כל הנשים התם אין לך ייסור גדול מזה וכי תימא לעביד בה תרתי [6]אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר קרא [2]ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה לימא דרב נחמן תנאי היא לא דכולי עלמא אית להו דרב נחמן והכא בהא קמיפלגי מר סבר בזיוניה עדיף ליה טפי מצערא דגופיה ומר סבר צערא דגופיה עדיף ליה טפי מבזיוניה: היתה מכוסה לבנים וכו': תנא [8]אם היו שחורים נאים לה מכסין אותה בגדים מכוערים: היו עליה כלי זהב וכו': פשיטא השתא נוולי מנוויל לה הני מיבעיא מהו דתימא בהני אית לה בזיון טפי כדאמרי אינשי [3]שליח ערטיל וסיים מסאני קמ"ל: ואחר כך מביא חבל וכו': בעא מיניה רבי אבא מרב הונא חבל המצרי מהו שיעכב בסוטה משום שלא ישמטו בגדיה מעליה הוא [4]ובצלצול קטן נמי סגי או דילמא משום דאמר מר [5]היא חגרה לו בצלצול לפיכך כהן מביא חבל המצרי וקושר לה למעלה מדדיה מעכב א"ל תניתוה ואח"כ מביא חבל המצרי וקושרו לה למעלה מדדיה [7]כדי שלא ישמטו בגדיה מעליה: וכל הרוצה לראות בה יראה וכו': הא גופא קשיא אמרת כל הרוצה לראות בה רואה אלמא לא שנא גברי ולא שנא נשי והדר תני כל הנשים מותרות לראותה נשים אין אנשים לא אמר אביי תרגמה אנשים אמר ליה רבא והא כל הרוצה לראות בה רואה קתני אלא אמר רבא כל הרוצה לראות בה רואה לא שנא גברי ולא שנא נשי [7]ונשים חייבות לראותה שנאמר [1]ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה כזמתכנה: **מתני'** [8]במדה שאדם מודד בה מודדין לו היא קשטה את עצמה לעבירה המקום נוולה היא גלתה את עצמה לעבירה המקום גלה עליה בידך התחילה בעבירה תחילה ואחר כך הבטן לפיכך תלקה הירך תחילה ואחר כך הבטן ושאר כל הגוף לא פלט: **גמ'** אמר רב יוסף אף על גב דמדה בטילה במדה לא בטיל [9]דאמר רב יוסף וכן תני ר' חייא מיום שחרב בהמ"ק אע"פ שבטלה סנהדרי ארבע מיתות לא בטלו והא בטלו אלא דין ארבע מיתות לא בטלו מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו מי שנתחייב שריפה או נופל בדליקה או נחש מכישו מי שנתחייב הריגה או נמסר למלכות או ליסטין באין עליו מי שנתחייב חניקה או טובע בנהר

הכא טעמא מאי. אמרי רבנן שמלוה לנישא ואפילו היא טהורה משוש ונוסרו כל הנשים שלא יבאו עצמן לידי חשד ותהיינה נעוות: **התם.** שהיא נסקלת אין לך יסור גדול מזה לאחרות: **תרגמה.** מיתה ובוסה: **מר סבר בזיונא עדיף ליה.** משוב על האדם ושנוי לו טפי מצערא דגופיה הילכך מיתה יפה היא לו ליסקל לבוש ואע"פ שצערו נמשך שאינו ממהר למות ולא ליסקל ערום ויתבזה. [10]ורבי יהודה סבר צערא דגופא עדיף ליה וזו היא מיתה יפה לו ליסקל ערום ואע"פ שמתבזה ולא יסקל בלבושו וימשך לצערו: **בהני אית לה בזיון טפי.** שהיא ערומה עד לבה ולאשה פרוע ויתן עליה מכשיר זהב גנאי הוא לה שדרך בני אדם להתלונן באדם ערום ומנעלו ברגליו (ה) ואמרי' שליח ערטיל וסיים מסאני. שליח מופשט כדמתרגמינן ופשט וישלח[10]. ערטיל ערום[9]: **משום דאמר מר.** לקמן במדה שאדם מודד בה מודדין לו: **היא חגרה לו.** חגרה את עצמה בצלצול נאה להתנאות בפניו. לילול בגדי"ל בלע"ז: **מניחוה.** דעיקר הכאתו אינו אלא כדי שלא ישמטו: **תרגמה.** לרישא דקתני כל הרוצה לאנשים: **תרגמה.** פרש אותה: **מתני' ירך הקמיל בעבירה תחילה.** בדרך תשמיש הירך נהנה תחילה בקירוב בשר לפיכך תלקה ירך תחילה לקלל אותה דכתיב בתת ה' את ירכך נופלת ואת בטנך לצבה (במדבר ה): **גמ' ואע"ג דמדה.** עצמה בטילה שפסקו ארבע מיתות בית דין: **במדה לא בטיל.** שמודדין להם לעוברי עבירה במדה שמתחייבים בה ומתים בדוגמת אותה מיתה: **דאמר רב יוסף.** הגמרא קאמר דאמר רב יוסף נמי בעלמא וכן תני כו': **דין ארבע מיתות.** דין שמים שהיא דוגמתו: **נופל מן הגג.** דומיא דסקילה דתנן (סנהדרין דף מה.) בית הסקילה היה גבוה שתי קומות אחד מן העדים נא ודחפו כו': **חיה דורסתו.** אדי דורסו בנפריו ומילוי לאדם וגם זה דומה לנסקל: **נחש מכישו.** והאדם שורפו: **נמסר למלכות.** ומיתת מלכות מתיזין את ראשו בסייף והרג נמי סייף הוא כדאמרינן בסנהדרין (דף נב:): **ברוגלי.** בומנל"ט והוא חולי בגרונו: **בשאסאה.** בתוך אותה שאה עצמה כשאתה משלחה לאחדון תריבנה: **ואין לי אלא שאה.** עצירה גדולה: **ברקב.** אלי שאה. תרי וקב דהיינו ג' קבין: **תומן ועוכלא.** משקלות קטנים הן ושיעורן בבבא בתרא בהמוכר את הספינה (דף 5.): **ומנין שכל פרוטה ופרוטה וכו'.** ואע"פ שלא נפרעו ממנו פעם ראשונה ושניה לא ויתרו לו עליהם אלא מגרפין לו אותן לחשבון: **לירלוה לו** (ב): **פרסה לו.** כנגדו: **כפה.** לעיף: פניה

דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא הכא טעמא מאי משום [1]ונוסרו כל הנשים התם אין לך ייסור גדול מזה וכי תימא לעביד בה תרתי [6]אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר קרא [2]ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה לימא דרב נחמן תנאי היא לא דכולי עלמא אית להו דרב נחמן והכא בהא קמיפלגי מר סבר בזיוניה עדיף ליה טפי מצערא דגופיה ומר סבר צערא דגופיה עדיף ליה טפי מבזיוניה: היתה מכוסה לבנים וכו': תנא [8]אם היו שחורים נאים לה מכסין אותה בגדים מכוערים: היו עליה כלי זהב וכו': פשיטא השתא נוולי מנוויל לה הני מיבעיא מהו דתימא בהני אית לה בזיון טפי כדאמרי אינשי [3]שליח ערטיל וסיים מסאני קמ"ל: ואחר כך מביא חבל וכו': בעא מיניה רבי אבא מרב הונא חבל המצרי מהו שיעכב בסוטה משום שלא ישמטו בגדיה מעליה הוא [4]ובצלצול קטן נמי סגי או דילמא משום דאמר מר [5]היא חגרה לו בצלצול לפיכך כהן מביא חבל המצרי וקושר לה למעלה מדדיה מעכב א"ל תניתוה ואח"כ מביא חבל המצרי וקושרו לה למעלה מדדיה [7]כדי שלא ישמטו בגדיה מעליה: וכל הרוצה לראות בה יראה וכו': הא גופא קשיא אמרת כל הרוצה לראות בה רואה אלמא לא שנא גברי ולא שנא נשי והדר תני כל הנשים מותרות לראותה נשים אין אנשים לא אמר אביי תרגמה אנשים אמר ליה רבא והא כל הרוצה לראות בה רואה קתני אלא אמר רבא כל הרוצה לראות בה רואה לא שנא גברי ולא שנא נשי [7]ונשים חייבות לראותה שנאמר [1]ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה כזמתכנה: **מתני'** [8]במדה שאדם מודד בה מודדין לו היא קשטה את עצמה לעבירה המקום נוולה היא גלתה את עצמה לעבירה המקום גלה עליה בידך התחילה בעבירה תחילה ואחר כך הבטן לפיכך תלקה הירך תחילה ואחר כך הבטן ושאר כל הגוף לא פלט: **גמ'** אמר רב יוסף אף על גב דמדה בטילה במדה לא בטיל [9]דאמר רב יוסף וכן תני ר' חייא מיום שחרב בהמ"ק אע"פ שבטלה סנהדרי ארבע מיתות לא בטלו והא בטלו אלא דין ארבע מיתות לא בטלו מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו מי שנתחייב שריפה או נופל בדליקה או נחש מכישו מי שנתחייב הריגה או נמסר למלכות או ליסטין באין עליו מי שנתחייב חניקה או טובע בנהר

או מת בסרונכי [10]תניא היה [10]רבי אומר מנין שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו שנאמר [3]בסאסאה בשלחה תריבנה אין לי אלא סאה מנין לרבות תרקב וחצי תרקב קב וחצי קב רובע וחצי רובע תומן ועוכלא מנין תלמוד לומר [4]כי כל סאון סואן ברעש ומנין שכל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול תלמוד לומר [5]אחת לאחת למצוא חשבון וכן מצינו בסוטה שבמדה שמדדה בה מדדו לה היא עמדה על פתח ביתה ליראות לו לפיכך כהן מעמידה על שער נקנור ומראה קלונה לכל היא פרסה לו סודרין נאין על ראשה לפיכך כהן נוטל כפה מעל ראשה ומניחו תחת רגליה היא קשטה לו פניה לפיכך

פניה

עין משפט נר מצוה

נה א מיי' פ"ג מהל' סוטה הלכה ד:
נו ב ג מיי' שם הל' יא סמג עשין מז:
נז ד מיי' שם הל' ה:

מוסף רש"י

משום ונוסרו כל הנשים. ואם לא היו מקבלקלין אותה אין כאן ייסור אם תצא זנאה, ואנו מתכוונים לנישא ואפילו היא זנאה שלא נעומאה, מכל מקום פרוצה היתה, שהרי קיבל לה ומתחרה (שנהדרין מה:). **התם.** דמיקטלא, אין לך ייסור גדול מזה. וטעמא לאו משוש הרחוק היא (שם). מיתה יפה. ולא תבזהו (שם). **בזיוניה עדיף ליה.** כלומר גדול בעיני עפי מניחת דגופיה, הלכך אוה לה שיקבל בלבושה ותשתה למות, ואע"ג דאיכא צערא דגופא, ולא תבזה אותה להפשיטה, הלכך זו היא בריחת מיתה יפה (שם). **צערא דגופיה עדיף ליה.** גדול בעיני עפי מבזיוי, הלכך כשתפשיטנה זו היא יפה לה (שם). **ובצלצול.** חוזר (ערובין קג:). **דין ארבע מיתות.** עונש דוגמתם (כתובות ל:) פורענות בידי שמים הדומה למיתה שהיא ממוית בה (סנהדרין לז:), נופל מן הגג. דומיא דסקילה, כדתנן (שם מה:) בית הסקילה היתה גבוהה שתי קומות וקומה אלו הרי כאן אלם (שם לז:) דומה לנסקל שדוחין אותו מבית הסקילה לארץ (כתובות לא:). **או חיה דורסתו.** אדי מפילו לארץ והורגו בדריסה (שם). **או נחש מכישו.** והאדם שורפו (שם) לקלי ליה זיהרא לארם של נחש שורפו (סנהדרין לז:). **או נמסר למלכות.** והן מתיזין ראשו בסייף כי כן דרך המומתין על ידיהן וזו היא מיתת סייף (כתובות ל:). **או ליסטין באין עליו.** שדרכן להרגו בסייף (סנהדרין לז:). **בסרונכי.** אסכרה והיא נגרון (כתובות ל:). **שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו.** אם מדד ומן לדקה לעני אלא אפעיו, הקב"ה מודד בחפעיו ומתן לו (סנהדרין ק:).

תוספות שאנץ

חבל המצרי מהו שיעכב בסוטה. תימה למה יעכב והלא פריעה דכתיב בקרא אינו מעכב דהא אמר רבי יהודה אם היה לבה נאה אינו מגלה ואם היה שערה נאה אינו פורעו. וי"ל דסבר כרבנן דפליגי עליה דרבי יהודה. עוד (אית בידו) ויש לומר] דקרא לא מיירי אלא היכא שאין לחוש להרהור. דין ד' מיתות לא בטלו מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג. וקשה מדאמרי' (במכות דף י) שנים אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד הקב"ה מזמנן לפונדק אחד זה שהרג בשוגג עולה בסולם ונופל על אותו שהרג מזיד ואמאי והא לא מחייב סקילה שזה שנופל עליו הרי כמו אבן שנסקל בסקילה שנותנין על כריסו. וצ"ל דמיירי שהנופל יש לו בידו סייף או סכין כשנופל על חבירו הוא מתיז ראשו בסייף כמו שעושין במלכות:

תורה אור השלם

1. וְהִשְׁבַּתִּי זִמָּה מִן הָאָרֶץ וְנוֹסְרוּ כָּל הַנָּשִׁים וְלֹא תַעֲשֶׂינָה כִּזְמָתְכֶנָּה:
2. לֹא תִקֹּם וְלֹא תִטֹּר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אֲנִי יְיָ:
ויקרא יט יח
3. בְּסַאסְאָה בִּשַּׁלְּחָהּ תְּרִיבֶנָּה הָגֵה בְרוּחוֹ הַקָּשָׁה בְּיוֹם קָדִים:
ישעיהו כז ח
4. כִּי כָל סָאוֹן סֹאֵן בְּרַעַשׁ וּשְׂמְלָה מְגוֹלָלָה בְּדָמִים וְהָיְתָה לִשְׂרֵפָה מַאֲכֹלֶת אֵשׁ:
ישעיהו ט ד
5. רְאֵה זֶה מָצָאתִי אָמְרָה קֹהֶלֶת אַחַת לְאַחַת לִמְצֹא חֶשְׁבּוֹן:
קהלת ז כז

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בהני וכו' וראמרי אלים: (ב) ד"ה ליילאות לו פרכסה כנגדו כע"ל והד"ל: (ג) תוס' ד"ה מיום וכו' והתרלה שלא היו יכולין לזמן בסנהדרין:

גליון הש"ם

מתני' במדה שאדם מודד. ע"ין סנהדרין דף ל ע"ל:

לעזי רש"י

בנדי"ל [בינדי"ל]. אגד, חגורה, פרט.
בומנל"ט [בו"ן מלנ"ט] דלקת שקדים מוגלתית.

(ה) [סנהדרין מה. וש"נ], (ו) כתובות פה:, (ז) [לקמן ט.], (ח) [מגילה יב:], (ט) סנהדרין לז: ע"ש כתובות ל., (י) [סנהדרין ק. תוספתא פ"ג], (יא) [סנהדרין ק. איתא ר' מאיר אומר וכו' וכן מוכלח להיות לפי מאי דמסיק הש"ס לקמן טו: דשמעי' לר' מאיר דקאמר היא אחיכלתו וכו' ע"ש בפרש"י וכן אי' בתוספתא רי"ש פרק ג היה כ' מאיר אומר וכו'], (יב) ס"ש ומר סבר, (יג) [ויקרא יז:], (יד) [בראשית כג], (טו) [שיין לעיל ז: במשנה], (יז) יעב"ץ מ"ז,

פניה מוריקות. הכי תני לקמן[1] אינה מספקת לשתות עד שפניה מוריקות ועיניה בולטות: **הראתה לו בולטות.** רמזה לו לבא אצלה: **מאכל בהמה.** שעורים: **במקידה של חרש.** פחותה ומגונה שבכוסות: **שם כה פנים.** פנאי ליפרע ממנה. ושמתי אני את פני (ויקרא כ) ונתתי (את) פני (שם יז) כולן לשון פונה אני מכל עסקי ועוסקיני בהן: **תכסה שנאה במשאון.** (שנאמר במשאון) המכסה דבר השנוי למקוס. במשאון בחשך כמו שואה (איוב ל) שעושה מעשיו בחושך: **כי כל סאון.** שבא ללמדנו שאף עבירות קטנות נפרעות הימנו: **למה לי.** מאחת לאחת נפקא: **לכמדה.** (ב) שבמדה שמודד מודדין לו הפרעון מעין החטא: **שילוחה.** איבודה מן העולם: **ג' כוסות.** בחלומו של שר המשקים[2]: **בימי פרעה נכה.** לבא נבוכדנצר מלך בבל להכות את ארץ מצרים[3]: **עם חברותיה.** לימות המשיח. אלמא לא נטרדה במכה ראשונה: **וכי תימא הכי אזדו.** הראשונים כלו כולן ואלו מאומות אחרות היו שנתישבו בארץ מצרים: **מלרי ראשון.** הוא עצמו נתגייר: **אשיא לבני מצרים שניה.** בת מצרית גיורת וגר מצרי שתהא היא שניה לגירות כדי שיהא בן בני שלישי ורלוי ליטא בת ישראל דכתיב (דברים כג) בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל ה' שאם הייתי משיא לבני מצרית ראשונה היה בן בני שני מצד האם דאמר ביבמות (דף עח.) ובקידושין (דף סז.) [בנים אשר יולדו] להם הלך אחר פסולן. אלמא עדיין מצרים הם דאילו שאר אומות מותרין לבא בקהל מיד. מיומין לית ליה הא דאמר בברכות (דף כח.) שהעמונים והמצרים מותרין לבא בקהל שכבר עלה סנחריב ובלבל את כל האומות והכי נמי קתני בתר דהך מילתא בתוספתא דקדושין[4] אמר לו ר"ע מיומין טעית שכבר עלה סנחריב ובלבל כו': **אהא.** מן המקרא הזה: **חלי כליס.** מכותי כלות: **כמלאות ספקו.** כל רצונו: **יצר לו.** תבואתו ורה: **אלא נוה תהלה.** על עסקי נוה בתים שבנו יהלוהו: **שלא שלטו שונאיהם במעשה ידיהם.** להיות נהנים מהם: **דוד דכתיב טבעו בארץ שעריה.** לעיל מיניה כתיב חשב ה' להשחית תומת בת ציון ועלה כתיב טבעו בארץ ומצודת ציון היא עיר דוד וביתו דכתיב בספר שמואל (ב ה) וכשבאו ערים בימי לחקיהו טבעו השערים לתות השערים שהיו של נחושת או של (ג) זהב כדי שלא ישאום אויבים ועליה לא נשאו אתם: **מה שבקשה לא ניתן לה.** שאסורה לבועל: **ומה שבידה נעלו הימנה.** אם שותה מים מתה ואם הודתה נאסרה לבעלה והפסידה כתובתה: נתקן

אבימי תחת מחילות של היכל תנו רבנן[5] סוטה נתנה עיניה במי שאינו ראוי לה מה שביקשה לא ניתן לה ומה שבידה נטלוהו ממנה שכל הנותן עיניו במה שאינו שלו מה שמבקש אין נותנין לו ומה שבידו נוטלין הימנו וכן

פניה מוריקות היא כחלה לו עיניה לפיכך עיניה בולטות היא קלעה לו את שערה לפיכך [א]כהן סותר את שערה היא הראתה לו באצבע לפיכך ציפורניה נושרות [ב]היא חגרה לו בצילצול לפיכך כהן מביא חבל המצרי וקושר לה למעלה מדדיה היא פשטה לו את יריכה לפיכך יריכה נופלת היא קיבלתו על כריסה לפיכך בטנה צבה [ג]היא האכילתו מעדני עולם לפיכך קרבנה מאכל בהמה היא השקתהו יין משובח בכוסות משובחים לפיכך כהן משקה מים המרים במקידה של חרש היא עשתה בסתר [1]יושב בסתר עליון שם בה פנים שנאמר [2]ועין נואף שמרה נשף לאמר לא תשורני עין [ד] וגו' דבר אחר היא עשתה בסתר המקום פירסמה בגלוי שנאמר [3]תכסה שנאה במשאון תגלה רעתו בקהל (וגו') ומאחר דנפקא ליה מאחת לאחת למצא חשבון [4]כי כל סאון סואן ברעש למה לי לכמדה ומאחר דנפקא ליה מכי כל סאון סואן ברעש [5]בסאסאה בשלחה תריבנה למה לי לכדרב חיננא בר פפא דא"ר חיננא בר פפא אין הקב"ה נפרע מן האומה עד שעת שילוחה שנאמר בסאסאה בשלחה וגו' [6]איני והאמר רבא שלשה כוסות האמורות במצרים למה אחת ששתת בימי משה ואחת ששתת בימי פרעה נכה ואחת שעתידה לשתות עם חברותיה וכי תימא הנך אזדו והני אחריני נינהו [7]והתניא אמר רבי יהודה מניומין גר המצרי היה לי חבר מתלמידי ר' עקיבא אמר מניומין גר המצרי אני מצרי ראשון ונשאתי מצרית ראשונה [8]אשיא לבני מצרית שניה כדי שיהא בן בני מותר לבא בקהל אלא אי איתמר הכי איתמר א"ר חיננא בר פפא אין הקב"ה נפרע מן המלך עד שעת שילוחו שנאמר בסאסאה בשלחה תריבנה וגו' אמימר מתני להא דרב חיננא בר פפא אהא מ"ד [6]כי אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם אני ה' לא שניתי לא הכיתי לאומה ושניתי לה ואתם בני יעקב לא כליתם היינו דכתיב [7]חצי אכלה בם חצי כלין והן אינן כלין [8]אמר רב המנונא אין הקב"ה נפרע מן האדם עד שתתמלא סאתו שנאמר [8]במלאות ספקו יצר לו וגו' דרש ר' חיננא בר פפא מאי דכתיב [9]רננו צדיקים בה' לישרים נאוה תהלה אל תקרי נאוה תהלה אלא נוה תהלה זה משה ודוד שלא שלטו שונאיהם במעשיהם דוד דכתיב [10]טבעו בארץ שעריה משה דאמר מר משנבנה מקדש ראשון נגנז אהל מועד קרשיו קרסיו וריחיו ועמודיו ואדניו היכא אמר רב חסדא אמר מנימין גר המצרי וכו'. מקשים מפרק תפלת השחר (ברכות דף כח.) דאמר בו ביום עמד יהודה גר עמוני לפניהם בבית המדרש ואמר להם מה אני לבא בקהל אמר לו ר"ג אסור אתה א"ל רי' יהושע מותר אתה א"ל ר"ג והלא כתיב לא יבא עמוני ומואבי אמר לו ר"י וכי עמון ומואב במקומם הן יושבין והלא כבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל את כל העולם כולו א"כ אפילו מניומין היה מותר לבא בקהל ועוד מקשינן אההיא דתפלת השחר דאמר פ"ק דמגילה (דף יב:) זיל לגבי עמון ומואב דיתבי אדוכתייהו כחמרא [9]אדורדיא שנאמר שאנן מואב מנעוריו וגו' מיהו הכא בשמעתין לא קשיא מידי כמו שפרש"י דמניומין היה טועה וסבור שלא נתבלבלו כדקתני סיפא בתוספתא דפ' בתרא דקדושין אמר לו רבי עקיבא מניומין טעית הלכה כבר עלה סנחריב ובלבל את האומות לא מצרים במקומם ולא עמונים ומואבים במקומם אלא עמון נושא מצרית ומצרי נושא עמונית ואחד מן אלו מותר בכל משפחות האדמה ואחד מכל משפחות האדמה נושא את אלו (ד) והכא הכי פירושא עד כאן ג"פ אלא אם נתבלבלו אי לאו אבל כולי עלמא מודו דישנן בעונה אבל הכא דמגילה מיקמא ופר"ת דסנחריב אע"פ שבלבל את כל העולם כולו ארץ מצרים לא בלבל דכתיב (מלכים ב כד) בפרעה נכה ולא הוסיף עוד מלך מצרים לצאת מארצו כי לקח מלך בבל מנחל מצרים עד נהר פרת אלמא סנחריב לא בלבל (ה) והכי תנא בסדר עולם מיום שעלה מלך בבל על ארץ מצרים עוד לא זקפה ראש אבל עמון (ומואב) בלבל דכל הנהו (ו) לא אשכחן בהדיא שלא בלבלן דכתיב (ישעיה לו) מי בכל אלהי הארצות וגו' ומצרים אשכחן בהדיא שלא בלבלן אלא שטפן כדאמרי' בסדר עולם כשהלך לתרהקה מלך כוש ועל אותה שעה אמר בתוספתא אמר לו רבי עקיבא מניומין טעית וכו' וגמרא שלנו לא חש להזכיר לפי שלא היה כיבוש גמור אלא כשטיפת שבנא וסיעתו וגם מואב שטף כדאמרינן בסדר עולם שלא שנים ונקלה כבוד מואב (ישעיה טו) שסנחריב שטפן אבל כיבוש ובלבול לא הוה ומואב אשכחן בהדיא דלא בלבל דכתיב שאנן מואב מנעוריו וכי אמר ירמיה להאי קרא הוה שאנן מכלל דלא בלבל ובמגילה גרסינן זיל גבי מואב דיתיב אדוכתייהו ול"ג עמון דעמון לא יתבי אדוכתייהו [ובברכות (דף כח.) אמרינן] וכי עמון ומואב במקומן הן יושבין ל"ג ומואב ומחורבן נבוכדנצר לא חשיב בלבול דכי היה מחריב נבוכדנצר היה מניח דלת הארץ במקומם אבל סנחריב היה מעביר לארץ ומבלבלן והכי אמרינן בפ' בתרא (לקמן מו:) גבי לוח היא לוח שלא בלבלה סנחריב ולא החריבה נבוכדנצר ואף מלאך המות אין לו רשות לעבור שם ובכ"מ תולה בלבול בסנחריב וחורבן בנבוכדנצר ולפוס רהיטא גרס עמון בהדי מואב ולית

[1] (לעיל מ:), [2] (לקמן טו:), [3] (חולין לב.), [4] (חולין לב.), [5] (יומא עא. ע"ש תוספתא קדושין פ"ה, [6] ערכין טו., [7] (תוספתא ספ"ד), [8] (דף כ.), [9] (בראשית מ), [10] (ירמיה מו), [1] (פ"ה ה"ו), [2] (שם ז) [3] (חולין לב.), [4] (ויק"ר ומוס' יומא עו: ד"ה מניומין ותוס' מגילה יב: ד"ה זיל),

תורה אור השלם

1. יֹשֵׁב בְּסֵתֶר עֶלְיוֹן בְּצֵל שַׁדַּי יִתְלוֹנָן:
תהלים צא א
2. וְעַיִן נֹאֵף שֹׁמְרָה נָשֶׁף לֵאמֹר לֹא תְשׁוּרֵנִי עָיִן וְסֵתֶר פָּנִים יָשִׂים:
איוב כד טו
3. תִּכְסֶה שִׂנְאָה בְּמִשְׁאוֹן תִּגָּלֶה רָעָתוֹ בְּקָהָל:
משלי כו כו
4. כִּי כָל סָאוֹן סֹאֵן בְּרַעַשׁ וְשִׂמְלָה מְגוֹלָלָה בְדָמִים וְהָיְתָה לִשְׂרֵפָה מַאֲכֹלֶת אֵשׁ:
ישעיהו ט ד
5. בְּסַאסְאָהּ בְּשַׁלְּחָהּ תְּרִיבֶנָּה הָגָה בְּרוּחוֹ הַקָּשָׁה בְּיוֹם קָדִים:
ישעיהו כז ח
6. כִּי אֲנִי יְיָ לֹא שָׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כִלִּיתֶם:
מלאכי ג ו
7. אִסַּפְתָּ עֲלִימוּ רָעוּת חִצֵּי אֲכֻלָּה בָּם:
דברים לב כג
8. בְּמִלֹּאוֹת שִׁפְקוֹ יַצֵּר לוֹ כָּל יַד עָמָל תְּבוֹאֻנוּ:
איוב כ כב
9. רַנְּנוּ צַדִּיקִים בַּיְיָ לְיְשָׁרִים נָאוָה תְהִלָּה:
תהלים לג א
10. טָבְעוּ בָאָרֶץ שְׁעָרֶיהָ אִבַּד וְשִׁבַּר בְּרִיחֶיהָ מַלְכָּהּ וְשָׂרֶיהָ בַּגּוֹיִם אֵין תּוֹרָה גַּם נְבִיאֶיהָ לֹא מָצְאוּ חָזוֹן מֵיְיָ:
איכה ב ט

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא תשורני עין וסתר פנים ישים ד"א וכ"ה בע"י: (ב) רש"י ד"ה לכמדה ללמדנו שבמדה: (ג) ד"ה דוד וכו' לו של כסף וזהב כדי: (ד) תוס' ד"ה מניומין וכו' עשא לא אלו והכי פריך הכא ע"כ ל"פ אלא אם נתבלבלו: (ה) בא"ד לא בלבל מצרים והכי תנא בסדר: (ו) בא"ד דלא אשכחן בהדיא שלא בלבלן ודאי בלבלן דכתיב:

מוסף רש"י

בצילצול. אזור נאה (ערובין קג.). שלשה כוסות. בספור המלוס וכוס פרעה וגו' (חולין צב.). בימי פרעה נכה. שהחריבה נבוכדנצר דכתיב (ירמיה מו) נבא נבוכדנצר מלך בבל וגו' (שם). במלאות ספקו יצר לו. כשממלא קאתו בעונות הרבה אז יצר לו, תבא עליו לרה (ערכין טו.).

[א] מיי' פ"ג מהל' סוטה הל' יא:
[ב] מיי' פי"ג מהל' איסו"ב הל' כ' טוש"ע אה"ע סי' ל סעי' ז:

תוספות שאנץ

ג' כוסות האמורות במצרים הוא בחלום שר המשקים של פרעה ובמדרש יש דלעתיד משקה הקב"ה האומות כוס התרעלה וכשיגיעו למצרים ואמר כבר שתיתי פעמים יאמר לה הקב"ה שתה דאין שתיה זו כאחרות אלא[ב] לא תק עוד והיינו דכתיב אך שמריה ימצו ישתו כל רשעי ארץ: אמר מניומין גר המצרי אני מצרי וכו' כדי שיהא בן בני ראוי לבוא בקהל וא"ת איהו הוי נמי כשר כיון דסנחריב עמד ובלבל כל העולם חוץ ממואב כדאמר בפרק תפלת השחר וכי עמון ומואב במקומן הן יושבין והלא עלה סנחריב ובלבלן. וי"ל דסנחריב לא בלבל אותן של מצרים אלא הביאן בחבלים ובשלשלאות עד לפני ירושלים וכשהצליח חזקיה וראו הנס השלימו עמו וקבלו עול שמים עליהן והחזירן למקומן אי נמי י"ל דההוא דמניומין דהכא היתה אחר מ' שנה שפסקה גלותן וחזרו למקומן וה"נ קאמר התם [בתוספתא דידהו] דאמר מניומין כשראה שהתיר ר"י ליהודה גר העמוני ואמר להם אף אני כמו כן אמרו לו לארצך יש קצבה לאחר מ' שנה כדכתיב בקרא גבי מצרים מקץ מ' שנה אשיב ולו אין קצבה: ומיהו פ"ה הכא דלית ליה הא דאמר עמד סנחריב ובלבל כל העולם והכי נמי קתני (בפרק בתרא) [בתר דהך] מילתא [בתוספתא] דקידושין אמר לו [ר"ע] מניומין טעית שכבר עלה סנחריב. ל"ה. משנבנה מקדש ראשון נגנז אהל מועד ולית ליה לההוא תנא כמאן דאמר דארון גלה לבבל כדאמר ביומא אלא סבירא ליה כמאן דאמר יאשיהו גנזו:

[ג] עי' הגילפא ביצקוט תהלים רמז תתי"ג.

כדפרישית ומו לא מידי ע"כ פירושו וקשה לפירושו מן התוספתא דקתני לא מצרים במקומם הם יושבין ויש לנו לשבש כמו כן לפירושו הא דקתני לא מואבים במקומם ואי ל"ג מואבים בתוספתא ועמון במגילה לא קשיא מידי[ג]: **לא** הביתי לאומה ושניתי. ה"ה דאהא הוה מצי למיפרך הא דרבא והא דמניומין ותימה מאי הוה מצי לתרץ דלא הוי מצי לתרץ למלך של אומה מדקאמר ואתם בני יעקב קאמר ובאומה שלימה מיירי:

אלא